

A d a t o k

Bisterfeld erdélyi életefolyásához

Bisterfeldnek a Rákócziak uralma idejebeli tevékenységéről, illetőleg Gyulafehérváron betöltött feladatáról méltó módon megírandó munkához szolgáltatok néhány adatot. Bárha ezeknek legnagyobb része nem nagy igényű, ennek ellenére talán még sem fölösleges, ezeket a reá vonatkozó feljegyzéseket is bemutatnunk, minthogy ő az ifjak tudományos nevelésében, valamint Erdély külpolitikai életében eléggé jelentőségteljes feladatot töltött be. Ezek az adatok pedig azért illenek bele e cikksorozatba, mivel jeles professzorunk az 1624-26. esztendő táján Angliában végezvén tanulmányait,¹⁾ így maga is rokonszenvezett a hazai presbiteriánus törekvésekkel, s befolyását igyekezett is érdekükben érvényesíteni.

I. A kolozsvári sáfárpolgárok számadáskönyveiből:

1632. jul. 9-én B. U. H. (=Biró Uram Hagyasából) Kültem Fejérvárra...az Professornak levelet, az mellyet Német országból hoztak. (71. lapon).

(Nem tudjuk, hogy a három professzor közül melyiknek szólt e levél?)

1637. aug. 9-én Henricus Merbolti, Joannes Lizelius, Joannes Benyei, híres tudós emberek; Urunk hozatja őket Német Országból nagy hirre deákokkal, és környüllök levőkkel együtt 11 magokkal B. U. parancsolta, hogy Urunk tekintetiért bőségesen gazdálkodjam nekik. (130. l.)

(Ugyanők említve, hogy érkeznek Váradról s mennek Enyeden át.) (179. l.)

(NB. Merbolti Henrik Bisterfeldnek álneve a politikai kiküldetés-

1) Kvac sala János: Az angol-magyar érintkezések történetéhez. Sz. 1892: 713.

ben.)²⁾

1638 ápr. 14-én Érkezik Fejérvárról salussal egyik profesor Bisterfeldius, megyén Urunk engedelmeből Hazájában. (137. l.)

1638 ápr. 16-án Bisterfeldius az Urunk Professora indult Urunk engedelmeből hazájában, attam az maga kocsija elejben (4 lovat Váradig.) Az egyetmásai alá (4 lovat, szekeret Váradig.)(239. l.)

1643 ápr. 3-án Érkezik Fejérvárról Johan Henrik Bisterfeldius Uram, ki Innét Szamos Ujvárra megyén fejedelem urunkhoz (12 persona.) (111. l.)

1643 ápr.11-én Érkezik Fejérvárról Geley pispok uram és Piscator uram és Bisterfeldius uram az kéz fogásra. K. U. (=Kegyelmes Uram) Ő nagysága s. c. l. (=salus conductus levele) lévén nálok, B. U. h. (=Biró Uram hagyásából) Gazdálkottam 6 kegyelmeknek 40 personara, kik Innen meg vissza Fejérvárra mentenek. (78. l.)

A. 1643. die 26. Junii. Ex commissione Amplissimi senatus, mivel 6 kegyelmek tanácsul Vétettenek Tamás nevű Görögűl egy skarlát szőnyeget In eorum finem, Hogy Bisterfeld Uram Lakodalman Ajándékba Adják, Ado szedő Uraim az Árát fl. 18. meg adván. (512. l.)

aug. 4-én (Fejérvárról érkező Bisterfeld Désre megyen.) (307. l.)

Ugy látszik, hogy a fejedelem ekkor ott időzött; ugyanis Rákóczinak Gelejihez 1643 augusztus 31.-én Désről intézett levelében olvassuk, hogy "az kegyelmek levelét mi az elmúlt estve későn vettük vala el s micsoda censura legyen kegyelmeknek az dologrul, kiről Bisterfeldius uram által kegyelmeknek izentünk volt, azt is értjük." ...Nagyon hihető, hogy a császár elleni hadjárat megindításáról tárgyaltak, mert hiszen továbbad Rákóczi úgy védekezik, hogy "okunk nekünk az fegyverfogásra egyéb nincs az egy isten tisztességénél s hazám szabadságánál."³⁾

1646 márc. 4-én Bisterfeldius Uram ide érkezvén (197. l.)

érkezik az Franciai követnek egy szolgálja, maradt volt Bisterfeldius Uramnál Levelekkel. (154. l.)

2) Koncz József: A m.-vásárhelyi ev. ref. koll.története. M.-vásárhely, 1896. 558.

3) Szilágyi Sándor: I. Rákóczy György fejedelem és Geleji Katona István püspök levelezéséből. ÉPrK. 1874: 21-22.

jun. 8-án Érkezek Fejérvárról Püspök Uram, Bisterfeldius Uram, Meggyess Uram, az Dezsi Esperest, mennek ő kglk Szatmárra S. C. L. B. U. P. (=Salus Conductus Levelökre Biró Uram Parancsára) gazdálkottam ő kglk külön külön szállásokra. (326. 1.)

jun. 22-én Érkezek Szatmárról Bisterfeldius Uram, megyen haza Fejérvárra (udvari katonák kísérik.) (326. 1.)

jul. 7-én Érkezek Kemény János Uramtól Egy Nímet, Megyen Bisterfeldius Uramhoz Fejérvárra. S. C. L. (167. 1.)

jul. 13-án Érkezek vissza Bisterfeldius Uramtól Német Tóbiás. (169. 1.)

aug. 16-án Érkezek Fejérvárról Bisterfeldius Uram, megyen Munkácsra. (334. 1. Ugyanigy 438. 1.)

szept. 19-én Érkezek Egy Udvari Katona Bisterfeldius Uram küldi Fejérvárra. (125. 1.)

Eodem die Érkezek Bisterfeldius Uram Patakról, megyen Fejérvárra. (126. 1. Ugyanigy 208. 1.)

1646 okt. 28-án Érkezek Fejérvárról Bisterfeldius Uram, megyen Bátorba az Bethlen Péter ő Nagysága temetésére. (346. 1.)

nov. 27-én Érkezek Patakról (Bisterfeldius Uram), késéri 4 mezei katona. (141. 1.)

Bisterfeldius Uram megyen házához (a hintó eleibe 8 lovat ad.) (213. 1.)

1647 febr. 27-én Érkezik Danczkáról Bisterfeldius Uram Gottfrid nevű Attyafia Német Urunknak Pénztis hoz Patak felől. (410. 1.)

Gottphrid nevű Danczkai Pap érkezik Bisterfeld Uram attyafia, késérik Darabantok is, pénztis hoz, leveleket is Tokajból. (624. 1.)

márc. 4-én B. V. P. Kültem Fejérvárra Német Györgytől Bisterfeldius Urnak szóló Deák és Német leveleket, fizettem -den. 98. (306. 1.) (NB. Német György bizonyosan a kurlandiai német főkömives volt.)

nov. 16-án Érkezek Urunktól Székelyhidről Johannes Othusius Hollandus 5 Deákokkal, Fejérvárra megyen Bisterfeld Uramhoz. (145. 1.)

1648. febr. 21-én kültem Bisterfeld Urnak ajándékot. (T. 1. az ideérkezett Bisterfeldnek ételt és italt.) (186. 1.)

ápr. 1-én Bisterfeld Uram érkezek. (546. 1.)

Eodem die Bethlen István ő Naga Papjai mind együtt lévén

az Városházon, 4 Papok és az üdvözült Ur szolgálai velek lévén. (546. 1.) (NB. A temetésre indulnak.)

ápr. 4-én küldöttem alá Bisterfeld Uram szekereit Fejérvárra, birák uraméknak élést is küldöttem rajta. (562. 1.) (NB. A birák is a temetésre mentek.)

ápr. 23-án Érkezőnek Bisterfeldius és Csulai Uramék. (198. 1.)

1649 febr. 27-én Érkezők Bisterfeldius Uram. (219. 1.)

márc. 15-én Bisterfeld Uram kucsija elejben N. 8 lovat Maros Vásárhelyig. (309. 1.)

szept. 1-én Érkezők Bisterfeld Uram, (hintaja elébe 8 lovat adott Zilahig.) (324. 1.)

szept. 2-án Érkezők Bisterfeldius Uram. (177. 1.)

szept. 19-én Érkezők Bisterfeldius Uram 8 kegyelme. (183. 1.)

szept. 20-án Bisterfeld Uram el menvén Kolosvárról (hintaja elébe 8 lovat adott Enyedig.) (325. 1.)

1651 jun. 12-én Érkezők Bisterfeldius Uram Fejérvárról, megyen Patakra. (71. 1.) (NB. Rákóczi Zsigmond lakodalmára.)

1651. jul. 15-én Bisterfeldius János Uram érkezék. (65. 1.)

nov. 26-án Bisterfeldius János Uram érkezék Fejérvárról, siet Urunk után Szamos Ujvárra. (130. 1. Ugyanigy 74. 1.)

nov. 27-én Bisterfeldius János Uram érkezék vissza Urunktól Szamos Ujvárról. (133. 1.)

(ugyanigy, de megyen Patakra. 74. 1.)

1652 jun. 4-én Érkezők Bisterfeldiusné Aszonyom. (10. 1.)

1653 okt. 5-én Érkezők Bisterfeldiusné Aszonyom. (31. 1.)

nov. 6-án Érkezők Fejérvárról Joannes Henricus Bisterfeldius Uram Urunk 8 Naga Expediálván 8 kegyelmét Patakra. S. C. L. (137. 1.)

dec. 7-én Érkezők Bisterfeldius Uram. (4. 1.)

dec. 8-án Bisterfeldius Uram itt mulatván. (4. 1.)

dec. 8-án Bisterfeldius Hintáját viszi(k) Hunyádig. (18. 1.)

II. Rákóczi György 1655 február 18-án Gyaluban keltezett leveleiben méltán írta azt az édesanyjának, hogy "szomoruan írhatjuk Nagyságodnak, az szegény Bisterfeldius uram tegnapelőtt világi nyomorult élettől elvált, kinek halála bizony nagy kár; azt mind-

nyájunknak meg kell kóstólnunk."4)

Ura halála után - úgy látszik - az özvegy haza költözött Kolozsvárra, ahol atyafisága és családi háza is volt.

II. A kolozsvári szabó céh számadáskönyve:

Perceptio az Idegen Halottakról:

1655 1. Decemb. Biszterfeldiusné Azzonio[m] Giermeke Temet(ésétől) fl. 2.

III. Kovács Máté ref. harangoztató gazda számadáskönyve:

1655 dec. 3-án Biszterfalviné aszonyom gyermekének (harangoztak.)

IV. Az 1660. évi adóhátralékok:

Longa intra moenia. (=a belmagyar-utcai fertály):

Biszterfeldiana háza fl. 36./96.

(más kézzel feljegyezve:) Fizetett fl. 27.)

V. A sáfárpolgár számadáskönyve:

1660. ápr. 5-én Érkezék Német Országból Frankfurtból egy Német Biszterfeldius atyafia sok levelek lévén nála, megyen Urunkhoz az Várad kapitánytól uti levele lévén. (46. l.)

VI. Kolozsvár városi törvénykezési jegyzőkönyv:

1666 ápr. 1-én Super negotio Petri Bisterfeld et Johannis Kadar. (414. l.)

Meg kell jegyeznünk, hogy a sáfár-számadáskönyvekből nem egy hiányzik, ezért a bemutatott adat-sorozat nem lehet teljes.

VII. Diarium a címeres postálkodásról Teleki Mihály kövári főkapitány udvarában 1674 - 1679:

1677 február 2-án Jőt Bisterfeld Ur[am] Attyafia⁵⁾ (az uzdi-szentpéteri birtokán tartozkodó Telekihez).

Alig hihető, hogy e feljegyzésben a feleség atyafiságáról lenne szó, mert hiszen akkor a megjelölés az ő nevével történt volna.

Érdekes jelenségképpen kell azt is megállapítanunk, hogy a Bisterfeld halála utáni 22 esztendő alatt bekövetkezett szörnyűséges pusztulások következtében a köztudatból még mindég nem törlődött ki az ő neve s személyéről nemcsak a fejedelmi tanácsossá lett Teleki Mihálynak, hanem a feljegyzéseket készítő fiatal író-

4) Szilágyi Sándor: A két Rákóczy György fejedelem családi levelezése. 489.

5) A SzNM. kéziratárában volt.

deáknak is tudomással kellett lennie.

Komor Ilona Opitzről írott tanulmányában Opitzről, Alstedről, Bisterfeldről és Comeniusról, mint a nálunk több-kevesebb ideig tanított idegen professzorokról azt a megállapítást tette, hogy "ha tudományos tevékenységük a magyar társadalmi, politikai és kulturális életbe való bekapcsolódásuk nagyon különböző is volt, elmondhatjuk, hogy tulnyomó részben a magyar fejlődés aktív részeseivé váltak."⁶⁾

Valóban sok tekintetben igazat kell adnunk Komor Ilonának s mindjárt meg is állapíthatjuk, hogy legnagyobb hatást Bisterfeld váltott ki, mig nem Opitznek volt a legkevesebb ideje erre s ezért itteni munkálkodásánál talán a külső országokban való valamelyes maghíntése jöhetne inkább számításba.

6) Komor Ilona: Martin Opitz gyulafehérvári tanársága. Fil.Közl.: 1955: 535.